

Kerro minulle tarina - elämänkerronta oppimisen ja eettisyyden tukena

Essi Ikonen

"Me uneksimme kertomuksin, näemme päiväunia kertomuksin, muistamme, ennakoimme, toivomme, olemme epätoivoisia, uskomme, epäilemme, suunnittelemme, korjaamme, kritisoimme, rakennamme, juoruamme, opimme, vihaamme ja rakastamme kertomuksen avulla."

Barbara Hardy (1968, 5)

Kertomusten voima on huomattu viime vuosikymmeninä monilla eri elämänalueilla. Erilaiset sosiaalisen median alustat tarjoavat mahdollisuuksia oman tarinan kertomiseen, visualisoimiseen ja jakamiseen. Yritykset hyödyntävät tarinoita brändien luomisessa ja työntekijöiden motivaation kohottamisessa. Opettajana olet ehkä huomannut, että kun alat kertoa tarinaa omasta elämästäsi, saat oppilaiden huomion.

Kertomukset tempaavat mukaansa. Niitä on helppo ymmärtää ja kuitenkin niiden avulla voi välittää monitahoista tietoa maailmasta. Kertomuksia on aina hyödynnetty **tiedonvälittämisen muotona**. Kerronnallisen rakenteen muotoon puettut asiat on helpompi muistaa kuin listat tai asiategstin kautta välitetyt asiat. Sen lisäksi, että kerronnallinen rakenne auttaa meitä muistamaan asioita, kertomusten kyky kietoa itsensä osaksi lukijansa omaa elämänkerrontaa tekee niistä merkittävän pedagogisen välineen.

Jerome Bruner, amerikkalainen psykologi ja narratiivisuuden tutkimuksen uranuurtaja, jaotteli tiedon paradigmaattiseen ja narratiiviseen tietoon. Paradigmaattinen tietämisen tapa pyrkii luomaan asioille luokituksia ja kategorioita ja etenee argumentaation ja todistamisen kautta. Narratiivisen tiedon avulla selitämme inhimillistä elämää, sen yksittäisiä tapahtumia sekä näiden tapahtumien välisiä yhteyksiä. **Kertomukset jäsentävät paikkaamme maailmassa**. Käsitys itsestämme ei ole staattinen, vaan voimme kertomuksillamme muokata sekä menneisyyttämme että tulevaisuuttamme.

Kertomukset kietovat oppimisprosessiin myös syvempiä tasoja kuin sen, minkä pystymme

tietoisuutemme ja analyyttisen järkemme tasolla käsittelemään. Näin ne tarjoavat mahdollisuuden myös opetuksessa kokemuksiin asioista, joita ei voi sanoin kuvailla: esimerkiksi kokemuksiin arvoista, kauneudesta sekä elämän traagisuudesta. Kertomusten yhteinen jakaminen auttaa tulemaan tietoiseksi siitä, miten monin eri tavoin niitä voi tulkita ja kertoa edelleen ja mitä nämä tulkinnat kertovat kertojistaan.

*”Lopulta me tulemme niiksi omaelämäkerrallisiksi kertomuksiksi joita
'kerromme' elämästämme.”*

Jerome Bruner (2004, 694)

Monet tutkijat ajattelevat myös, että tiedon välittämisen **lisäksi kertomukset ja tarinat luovat todellisuutta**. Meistä kaikista on kerrottu ja kerrotaan koko ajan erilaisia tarinoita ja ne vaikuttavat siihen, minkälaisia tarinoita itse kerromme itsestämme. Tarinan kertomiseen liittyy siis aina myös vallan aspekti. Tarinat voivat voimauttaa tai syrjäyttää. Jokainen varmasti tunnistaa sen voimauttavan tunteen, kun saa kuulla, että joku on puhunut minusta hyvää. Sillä, minkälaisia kertomuksia opettaja kertoo oppilaistaan tai heidän tärkeistä elämänpiireistään, kuten vaikkapa heidän uskonnollisesta tai katsomuksellisesta yhteisöstään, on merkitystä sille, miten lapsi näkee itsensä ja omat mahdollisuutensa. Samoin sillä, minkälaisia tarinoita kutsumme lapsia kertomaan elämästään on merkitystä. Esimerkiksi kutsumme heitä haastavissa tilanteissa pohtimaan ongelmakohtaa vai sitä, miten lapsi on aiemmin selvinnyt vastaavista haastavista tilanteista, vaikuttaa siihen, mistä puhutaan ja millaista tarinaa luodaan.

Kertomukset liittävät meitä myös yhteisöihin ja ovat tärkeä osa aineetonta kulttuuriperintöämme. Kulttuurisesti responsiivinen opetus (esim. Gay 2002) tähtää siihen, että kaikkien lasten kulttuuriset ja uskonnolliset taustat huomioitaisiin jollain tapaa opetuksessa. Näin välitetään viestiä siitä, että jokaisen perinne on arvokas. Toisaalta kulttuurisen lukutaidon näkökulmasta on tärkeää, että kaikki lapset tutustuvat myös niihin kertomuksiin, jotka ovat muovanneet yhteiskuntaa, jossa elämme. Suomalaisessa kulttuurissa kristilliset kertomukset sekä sekulaarin humanismin perinne ovat muokanneet yhteiskuntaamme voimakkaasti. Toisaalta vähemmistöperinteiden kertomuksiin tutustuminen avartaa käsitystämme itsestämme ja muista ja avaa mahdollisuuksia ajatella toisin.

“Kertomusten täytyy ...välttämättä liittyä siihen, mikä on moraalisesti arvostettua, sopivaa tai epävarmaa. Tarinan kertominen on eettisen kannan ottamista.”

Jerome Bruner (1999, 50)

Kertomukset ovat hyvä tapa opettaa eettistä ajattelua ja eettisyyttä. Kerro minulle tarina-aineistossa olemme halunneet lähestyä eettisen kasvatuksen teemaa elämäkerronnan

kautta. Erilaisten ihmisten elämänvaiheiden tutkimisen kautta valintatilanteet eivät näyttäydy yksittäisinä valintoina vaan monisyisinä prosesseina, jotka eivät ole koskaan itsestään selvästi oikein tai väärin. Kerro minulle tarinaa –teeman tehtävät ja materiaalit kutsuvat tutkimaan sitä, miten arvot ja ihanteet ohjaavat elämäämme ei pelkästään eettisissä ongelmatilanteissa vaan laajemmin. Pohdimme sitä, miten ihmiset luovivat elämänsä haasteissa, erehtyvät, kasvavat ja oppivat. Näin eettisyys ei näyttäydy käskyinä ja kieltoina vaan kohtaamisena ja kasvuna.

Moniuskontoisessa ja monikulttuurisessa koulussa on hyvä miettiä sitä, miten voisimme kertoa sellaisia kertomuksia, jotka vahvistavat kaikkia lapsia ja avartavat heidän ajatteluaan. Opettajan ei tarvitse olla kaikkien perinteiden asiantuntija, mutta kertomuksia valitessa on hyvä kysyä itseltään, kenen tarinoita nämä kertomukset välittävät ja miten oma taustani vaikuttaa siihen, minkälaisia kertomuksia kerron oppilaistani tai oppilaille. Jokainen kertomus nousee jostain perinteestä. Toisaalta kertomuksissa on yleisinhimillinen taso, joka koskettaa yli kulttuurirajojen. Kertomuksilla on myös tapana vaeltaa yli rajojen ja saada matkallaan uusia muotoja. Esimerkiksi Vanhasta testamentista löytyvä Ruutin kertomus, joka kertoo muuttamisesta uuteen maahan, siihen liittyvistä haasteista, toivosta ja sopeutumisesta. Se on juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteistä perinnettä, mutta teemaltaan niin yleisinhimillinen ja edelleen ajankohtainen, että se toimii hyvin myös monikatsomuksellisessa luokkahuoneessa.

[Kerro minulle tarina –materiaaleihin](#) olemme valinneet erilaisia elämäkerrontaan liittyviä pedagogisia työskentelyjä ja aineistoja. Osa aineistoista liittyy selkeämmin tiettyihin uskonnollisiin perinteisiin. Kaikki työskentelyt ja aineistot on kuitenkin valittu siten, että ne herättäisivät käyttäjässään pohdintaa siitä, mikä minulle on tärkeää, mihin minä uskon sekä miten minä haluan toimia ja elämäni rakentaa. Tällä haluamme tehdä näkyväksi sitä, miten katsomukselliset kysymykset kulkevat mukana kaikessa oppimisessa ja miten erilaiset uskonnolliset ja uskonnottomat perinteet ja uskomukset kohtaavat, kietoutuvat yhteen, ottavat etäisyyttä toisistaan ja muuttavat muotoaan. Haluammekin kannustaa opettajia kertomaan ja hyödyntämään monenlaisia kertomuksia: omia kertomuksia, oppilaiden kertomuksia, uskontojen kertomuksia, uskonnottomien kertomuksia, satuja, vaihtoehtoisia kertomuksia, voimauttavia kertomuksia, moniäänisiä ja haastavia kertomuksia.

Kirjallisuutta:

Bruner, Jerome (2004) Life as Narrative. *Social research*, 71:3. pp. 691–710.

Bruner, Jerome (1999) *Acts of Meaning*. Harvard University Press.

Gay, Geneva (2002) Preparing for Culturally responsive Teaching. *Journal of Teacher Education*, 53:2 pp. 106–116.

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.452.3431&rep=rep1&type=pdf>
[viitattu 3.5.2019]

Hardy, Barbara (1968) Towards a Poetics of Fiction: An Approach through Narrative
Novel: A Forum on Fiction. 2:1, pp. 5–14

Hyvärinen, Matti (2006) Towards a Conceptual History of Narrative teoksessa Matti Hyvärinen, Anu Korhonen & Juri Mykkänen (eds.) *The Travelling Concept of Narrative Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences 1*. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies. 20–41.

<http://www.uta.fi/yky/yhteystiedot/henkilokunta/mattikhyvarinen/index/TCH-hyvarinen.pdf> [viitattu 3.5.2019]

Keränen-Pantsu, Raili (2017) Kertomukset osana kokonaisvaltaista katsomusopetusta teoksessa Pekka Iivonen & Virpi Paulanto (toim.) *Uudistuva uskonnonopetus*. Helsinki: Kirjapaja

Kimanen, Anuleena (2019) Identiteetti kertomuksena. *KUKAS. Kulttuuri – ja katsomussensitiivistä opetusta ja ohjausta kehittämässä*. Blogi –kirjoitus.

<https://blogs.helsinki.fi/kulttuuri-ja-katsomussensitiivisyys/2019/01/18/identiteetti-kertomuksena/> [viitattu 3.5.2019]

Hanna Meretoja (2014) Narrative and Human Existence: Ontology, Epistemology, and Ethics. *New Literary History*, 45:1, pp. 89–109.

[http://www.uta.fi/ltl/yhteystiedot/henkilokunta/meretoja/Narrative%20and%20Human%20Existence%20\(New%20Literary%20History,%20Meretoja\).pdf](http://www.uta.fi/ltl/yhteystiedot/henkilokunta/meretoja/Narrative%20and%20Human%20Existence%20(New%20Literary%20History,%20Meretoja).pdf) [viitattu 3.5.2019]

USKONNONOPETUS.FI

taitoja elämään